

Nävlinge kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

HENRIK NILSSON 2022-02-04

LASERNA
RESTAURERING

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Nävlinge kyrka

Nävlinge distrikt, Vinslövs församling, Göinge kontrakt, Lunds stift, Nävlinge 1:2, Hässleholms kommun, Skåne län, Skåne.

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Kyrkbyn Nävlinge är belägen på Nävlingeåsen cirka 15 kilometer sydost om Hässleholm och en knapp kilometer norr om småorten Nävlinge. Läget är högt, omkring 130 meter över havet, med en vidsträckt utsikt över ett kuperat och skogsrikt småbrutet odlingslandskap. Fynd efter bland annat boplatser och gravfält samt stensättningar och områden med fossil åkermark visar att trakten varit bebodd sedan förhistorisk tid. By- och sockennamnet är känt i skrift sedan mitten av 1200-talet, då som *Näflingi*.

På den första kända kartan från 1703 har kyrkbyn 14 gårdar, med kyrkan placerad i norr. Laga skifte genomfördes 1832-1854. Vid grusplanen söder om kyrkan ligger den gamla folkskolan vars äldsta delar är från 1834. Byggnaden kom efter 1905 att användas som kommunalhus och fungerar sedan 1973 som församlingshem. Söder om försam-

Flygbild över Nävlinge kyrkby 2017, tagen från sydväst. Foto: Pär-Martin Hedberg.

lingshemmet och parkeringen huserar Nävlinge hembygdsförening i en ryggåsstuga som ska ha anor från 1400- eller 1500-talet. I stugan, som sedan 1936 är den enda kvarstående byggnaden i en tidigare fyrlängad gård, fanns en övernattningsbostad för prästen, då prästgården var belägen vid moderförsamlingen i Vinslöv.

Kyrkobyggnaden

Uppgifterna om den medeltida kyrkan i Nävlinge är mycket knapphändiga. Uppförandet skedde troligen under 1100- eller 1200-talet med långhus samt lägre och smalare rakavslutat kor. Senare under medeltiden, mest sannolikt 1400-talet, adderades ett vapenhus och kyrkorummet valvslogs. Kyrkan har inte haft torn, trots att den avbildas så på kartor från både 1703 och 1788. Kyrkobyggnader återges ibland generaliserat i äldre kartmaterial, men i detta fall tycks förklaringen finnas i det klockhus av trä som enligt uppgift från 1620 stod ”op til kierken, i steden for Waabenhuusit”. Denna klockstapel revs kring 1789 och ny uppfördes längre från kyrkan, där den stod kvar flera år efter att den nya kyrkan invigts.

Utbyggnadsplaner ska till följd av den kraftiga befolkningsutvecklingen ha börjat diskuteras redan under sent 1700-tal. Det dröjde emellertid till mitten av 1800-talet innan planerna kunde realiseras och ritningar till utbyggnad med västtorn och tresidig absid togs fram av Carl Georg Brunius som justerades av Överintendentsämbetet. Byggnadsarbetena inleddes 1853 men fick snart avbrytas efter att valven rasat in och det beslutades att en ny kyrka istället skulle uppföras. Av de ritningar som utfördes av byggmästare S. Österberg framstår det emellertid som att långhusets medeltida murverk bevarats, om än till oklar höjd. Även om uppgifter i kyrkans underhållsplan (2006) om kyrkans nuvarande bredd jämfört med den vid en biskopsvisitation 1822 inte överensstämmer framstår det som sannolikt att merparten av långhusmurarna är medeltida. Till detta adderades i öster ett fullbrett kor med halvrund absid samt ett fullbrett torn i väster. Trots vissa förändringar och förenklingar av Österberg kvarstod Brunius grundkoncept om en nyromansk kyrka. Den nya helgedomen, som stod färdig 1856, uppvisade flera för Brunius karaktäristiska detaljer som trappstegsgavlar, rundbågefriser, takfotsgesimser och omfattningar i rött tegel. Interiört fick kyrkan utformningen av en salkyrka med reveterat tunnvälvt tak. Tornets nedre våning var öppen mot kyrkorummet och upptogs liksom långhuset av slutna bänkinredning. Absiden avskiljdes av ett träskrank och fungerade som sakristia.

1876 installerades orgel byggd av Knud Olsen, Köpenhamn och 1905 lades målad plåt ovanpå den ursprungliga taktäckningen av tjärade spån. Under ledning av domkyrkoarkitekt Theodor Wåhlin genomfördes 1924 en ut- och invändig restaurering. Torntaket, som tycks ha bevarat sin spåntäckning, belades nu med målad plåt. Invändigt byggdes bänkinredningen om med återanvända gavlar och ryggar. Vid kyrkans invigning ska en läktarpredikstol varit placerad i tribunbågen över altaret. Möjligen rör det sig istället om den altarpredikstol som på ett fotografi taget någon gång mellan 1935 och 1953 är placerad vid södra väggen, eventuellt ditflyttad

Kyrkorummet fotograferat någon gång mellan 1935 och 1953. Absiden avskärmas med ett skrank och vid södra väggen står vad som tycks vara en altarpredikstol. Bild från Forndok, fotograf okänd.

av Wåhlin. Kyrkorummet ska även ha fått nytt innertak, oklart vad som avses med detta, möjligen reveterades brädvalvet på nytt. Kring samma tid tillkom ytterligare en kyrkklocka genom donation. 1935 installerades vattenburen värme med vedeldad panna i källaren som ersatte den kamin som tidigare varit placerad mot norra väggen.

Under åren 1955–63 skedde successiva restaureringsarbeten ledda av arkitekt Leon Nilson och dennes son arkitekt Torsten Leon-Nilson. Exteriört utgjordes den enda säkerställda större förändringen av att taken belades med kopparplåt, vilket enligt vissa uppgifter dock inte skedde förrän 1967. Senast vid denna restaurering, men möjligen redan på Wåhlins tid, vitkalkades dörr- och fönsteromfattningar. I övrigt omfattade arbetena bland annat underhåll av dörrar, luckor och fönster samt dränering. Ny trappa i granit tillkom vid västentrén. Invändigt avskiljdes tornet från långhuset genom en murad vägg och utrymmet under läktaren försågs med underbyggnader för bland annat sakristia, intill vilken en ny läktartrappa uppfördes. Hela kyrkan fick nytt golv av rött tegel, fönstrens solbänkar belades med kalksten och troligen tillkom innerfönster. Absidskranket mot den tidigare sakristian revs och ny inredning i form av altare, altaruppsats, altarrundel och predikstol införskaffades. Altaruppsats och predikstol tillverkades av träsnidare Thure Thörn. Altarplatsen flyttades bakåt till absiden och den nya predikstolen placerades öster om långhusets sydöstra fönster. Den medeltida dopfunten fick en nyhuggen fot och bänkinredningen omdisponerades och gavs ny färgsättning. Därtill kompletterades belysning och värmesystem.

1977 tillkom ny orgel bakom den ursprungliga fasaden. I samband med att ett nytt textilskåp tillkom 2013 sattes en dörr mellan sakristian och långhuset igen.

Någon gång efter restaureringen 1955–63 har de tidigare ockrafärgade fönsterbågarna och kyrkportarna målats vita eller ljus grå. Eventuellt sker det så sent som vid en utvändig reovering 1988. På det äldsta påträffade fotografiet av kyrkan, taget när taken ännu är spåntäckta det vill säga före 1905, är långhusfönstrens nedre fyra bågar ljus målade medan de lunettformade övre bågarna liksom korfönstrens bågar är betydligt mörkare. Den något märkliga färgsättningen skulle möjligen kunna ha sin förklaring i att ommålning, eventuellt av delvis eller helt nya fönsterbågar, pågick vid fototillfället. Vid inventeringstillfället i maj 2021 pågick fönsterreovering, med en återgång till bågar målade i ockra.

Exteriör

Kyrkans planform utgörs av långhus, fullbrett kor med halvrund absid i öster samt fullbrett torn i väster. Under långhusets nordöstra del finns en källare där värmepannan tidigare var placerad. De spritputsade och vitkalkade murverken är uppförda av gråsten. Dörr- och fönsteromfattningar är murade i rött tegel och är sedan mitten av 1900-talet slätputsade och vitkalkade. Markerad sockel saknas men utskjutande grundstenar är bitvis synliga. Samtliga fasader utom gavlarna avslutas

Kyrkan från sydost.

upptill av takfotsgesimser murade i rött tegel, tornets och absidens i tre språng medan de på långhus och kor är utförda i fyra språng. Tornets gesimser är vitkalkade. Tornets sadeltak harnock i samma riktning som långhusets och korets gemensamma sadeltak. Absiden täcks av ett hjälm-tak. Samtliga takfall är avtäckta med kopparplåt i skivtäckning med svagt förskjutna tvärfalsar och ståndrännor som via kvadratiska vattkuper leder ner vattnet i stuprör av koppar, dock med nedre delar utbytta till fabrikslackerad brun plåt. I långhusets/korets norra takfall finns en hög skorsten murad i rött tegel. Dörrar och fönster är utförda i trä och vid inventeringstillfället pågick som tidigare nämnts renovering med kulörbyte från ljusgrå till ockra.

Huvudentrén i väster utgörs av en rundbågig omfattning i två språng med en rakt avslutad pardörr med tre fyllningar per dörrblad samt lunettformat överljus med radiell spröjsning. Över entrén hänger en lyckta i smide och framför kyrkporten ligger låga hållar av granit. Tornets nedre våning har ett fönster i norr och ett i söder med rundbågiga omfattningar i två språng. Fönstren har fyra rektangulära och småspröjsade lufter samt övre lunettformade bågar snarlika västentréns överljus. Solbänkarna i ljusgrå granit förefaller vara sekundärt tillkomna.

Ovan västportalen finns ett rundfönster som utgör ljusinsläpp till läktaren. Spröjsningen är utformad som ett kors och en fyruddig stjärna. Klockvåningen har två rundbågiga ljudöppningar i varje väderstreck med rundbågiga ljudluckor av stående svartmålad panel. Solbänkarna är avtäckta med betong. Under ljudöppningarna syns svartmålade ankarlutur som på västfasaden bildar året 1855. Väst- och östfasaderna avslutas med slätputsade trappstegsgavlar där tinnarna och de underliggande rundbågefriserna är utförda i rött oputsat tegel. Centralt finns en hög rundbågig blinding som flankeras av två små rundbågiga murverksöppningar, samtliga med omfattningar i rött tegel. Murverksöppningarna är försedda med luckor av stående svartmålade bräder och solbänkarna är avtäckta med kopparplåt.

Långhusets och korets gemensamma fasader bryts upp av tre fönster i norr och tre i söder, lika tornets. Under norra korfönstret återfinns nedgången till källaren med gjuten trappa täckt av träluckor klädda med korrugerad plåt. Korgaveln avslutas med en spritputsad trappstegsgavel. Absiden har fönster i sydost och nordost, mindre men i övrigt lika övriga fönster. Prästingången i öster är utformad enligt samma princip som västportalen men med enkelt dörrblad som nås via en tre steg hög stentrappa.

Interiör

Genom västentrén nås vapenhuset med golvbeläggning av rött rektangulärt tegel lagt på flatan i halvt förskjutna förband. Direkt innanför kyrkporten är golvnivån en tegelsten högre och nivåskillnaden tas upp av durkplåt. Väggarna är vitputsade och det plana innertaket klätt med vitlaserad furupanel. Centralt står en av de fyra läktarpelare som innan restaureringen 1955–63 var synliga i kyrkorummet. Kyrkportens insida har tre fyllningar per dörrblad och är målad i grått. I norr leder en dörr med smal gråmålad panel till en trapphall varifrån sakristian och läktartrappan nås. Utrymmena för förråd

Kyrkorummet mot altarplatsen i absiden.

och elcentral på vardera sidan om fönstret i söder har snarlikt utformning. Kyrkorummet nås via en rakt avslutad gråmålad pardörr med fem fyllningar per dörrblad. Kyrkorummet utgörs av en salkyrka – långhus med fullbrett kor – som avgränsas mot absiden och läktaren i tornet av stora rundbågiga tribun- och tornbågar med profilerade impostor. Golv och väggar är utförda lika vapenhuset. Långhus, kor och läktarvåningen i tornet täcks av reveterade och vitkalkade tunnvalv medan absiden har ett vitputsat hjälmvalv. Övergångar mellan vägg och tunnvalv markeras av profilerad listdekor. Utmed norra väggen finns en murad och vitputsad murstock som i viss mening definierar gränsen mellan långhus och kor. Dess placering bör dessutom överensstämma relativt väl med var det medeltida smalare koret innan rivningen anslöt till långhuset. Fönstersmygarna är vitputsade med solbänkar avtäckta med gråbrun kalksten. Innerfönstren är målade i ljusgrått och har i långhus och kor tre lufter medan absidfönstren endast har två. Den enkla spröjsningen följer ytterbågarnas indelning. Mittgången i långhuset flankeras av den öppna bänkinredningen i två kvarter. Predikstolen återfinns vid korets sydvägg och på motsatt sida står dopfunten. Absidens ett steg högre golvnivå skjuter ut i kyrkorummet från tribunbågen och utgör där sockel till altarrundeln. Prästingången är sedan sakristia inrättades i tornets nedervåning inte i bruk och dess insida är klädd med omålad kryssfänér. Läktarbarriären upptar hela tornbågens bredd och utgörs av enkel gråmålad ramverkskonstruktion med släta rektangulära fyllningar. Barriären vilar på ett profilerat listverk som liksom den enkla överliggaren med sentida förhöjning av fyrkantsjärn är målat i blågrönt och rosa.

Första tornvåningen, som nås från orgelläktaren via en hög och smal trätrappa, har inte full ståhöjd och upptas av klockbockens nedre del. Nästa våning är klockvåningen och ovanför denna återfinns tornvinden. Golven är belagda med delvis kilsågade, delvis smalare spontade bräder. Gråstensmurverken har brett utstrukna fogar medan gavelröstena som är murade i rött tegel är slätputsade och vitkalkade på den del som tillhör klockvåningen och oputsade på tornvinden. Bjälklagen i trä är kompletterade med en I-balk och övergången mellan murverken i gråsten och tegel förstärks av betongbalkar. Tornets takstolskonstruktion i bilad furu består av högben, hanbjälkar, stödben samt stickbjälkar. Kyrkvindarna saknar ingångar och har inte inventerats.

Inredning och inventarier

Altaret från 1955 utgörs av ett murat, slätputsat och vitkalkat altare med altarskiva av gråbrun kalksten. Baktill finns två förvaringsnischer.

Altaruppsatsen i polykromt bemålad och förgylld ek är tillverkad av träsnidaren Thure Thörn 1955. Centralt finns ett krucifix med förgyllt kors och skulpterad kristusfigur flankerat av två gloriaförsedda figurer, möjligen Maria och Johannes. De lägre sidostyckena framställer fyra motiv ur passionshistorien i skuren relief bemålad i kraftiga kulörer.

Altarrundeln i lackad ek är samtida med altare och altaruppsats och uppbyggd av glest placerade kannelerade balustrar som bär upp en enkelt profilerad överliggare. Sockeln utgörs av det rullskift i tegel som upptar nivåskillnaden mellan korets och absidens golvnivåer. Knäfallet är stoppat och klätt med rött tyg.

Predikstolen av snidad ljus ek är även den tillverkad 1955 av Thure Thörn. Korgens tre synliga sidor pryds av sex tavlor i mörk ek med skurna reliefer framställande de fyra evangelisternas attribut samt en duva och ett Agnus Dei-motiv. Hörnen markeras av atlanter föreställande Petrus, Jakob och Johannes. Korgen vilar på en sexsidig fot med hög profilerad sockel.

Dopfunten i sandsten från 1100- eller 1200-tal tillskrivs den så kallade Pal-

Thure Thörns altaruppsats från 1955.

mettgruppen. Den firsidiga cuppan pryds av palmettbård, repstavsdekor samt rundbågemotiv med rosetter och pentagram av banddekor. Cuppan har urtappningshål och rester av sekundär bemålning i grå oljefärg liksom underliggande fragment av gulbrun och grön färg. Den timglasformade foten med vulst är en kopia av den ursprungliga, tillverkad vid restaureringen 1955–63.

Den öppna *bänkinredningen* tycks delvis utgöras av de ursprungligen slutna bänkarna som sedan byggts om av Wählin 1925 och omdisponerats samt fått nuvarande färgsättning vid restaureringen 1955–63. I kyrkans underhållsplan nämns att dörrar och ryggar återanvänds av Wählin, vilket snarare måste avse gavlar och ryggar. Dessa är liksom bänkskärmarna utförda i ramverkskonstruktion. Gavlarna avslutas med en enkel överliggare. Färgsättningen går i tre grå kulörer. Gavlarnas rektangulära fyllningar är målade i blågrönt med rosa profiler. Bänkarna har stoppade dynor klädda med grått tyg, psalmbokshållare och fotstöd.

Orgeln med 12 stämmor fördelade på två manualer plus pedal tillverkades 1977 av Gunnar Carlsson, Borlänge och ersatte då en tidigare orgel av E.A. Setterquist & Son från 1952. Orgelfasaden är bevarad från den ursprungliga orgeln från 1876 byggd av Knud Olsen, Köpenhamn. Den tredelade fasaden är utförd i enkel nygotik, med högre mittparti med spetsbågigt pipfält flankerat av lägre sidopartier. Listverken pryds av enkel dekor i form av trepass, rundlar och spetsbågar. Färgsättningen går i blått, rött, svart och förgyllning.

Kyrkan har två *kyrkklockor* av malm. Lillklockan lär vara gjuten på platsen under 1600-talet, troligen 1671. Den pryds av enkla listverk och inskription på danska. Storklockan är gjuten 1924 av M. & O. Ohlsson, Ystad. Även denna har enkel dekoration av listverk, inskriptioner på svenska och latin, däribland bibelcitatet KOMMEN TY ALLT ÄR NU REDO.

Kyrkogård

De äldsta delarna av Nävlinge kyrkogård är samtida med den medeltida kyrkan och utsträckningen bör i stora drag motsvara det oregelbundna område närmast kyrkan som ännu syns i en karta från 1839. Inför utbyggnaden av kyrkan sker runt 1850 mindre

Den medeltida dopfunten tillhör den så kallade Palmettgruppen

utvidgningar i väster och sydost. Nästa utvidgning genomförs 1880, då ett större område som avsköndras från annexhemmanet adderas i väster. Kyrkogården får därmed sin nuvarande storlek, även om området längst i väster inte tas i bruk förrän på 1930-talet. 1961 gjordes en omfattande omläggning av de äldre kvarteren efter förslag av trädgårdskonsulent Gustav Rudolf Ferlenius, Kristianstad som ännu präglar kyrkogården. Singeltäckta gravar med stenramar, järnstaket, kättingar och inramningshäckar ersattes av fyra (idag omlagda till två) större kvarter väster om kyrkan med enhetliga gräsmattor och fritt stående gravstenar med tillhörande mindre rabatter. Kvarteret norr om kyrkan som fungerat som fattigkyrkogård höjdes och sattes i stånd för nya gravplatser ordnade utmed rygghäckar och gångar av kalkstensplattor som togs i bruk under slutet av 1970-talet. Kyrkogårdens västra del omfattades inte av förändringarna och bevarar idag delvis sin karaktär från 1930-talet då gravplatserna togs i anspråk. Ungefär hälften av gravarna är singeltäckta och omgärdade av stenramar. Vårdarna är genomgående lägre och breda. Kyrkogårdens äldsta vårdar är koncentrerade söder om kyrkan och uppvisar ett varierat formspråk som representerar de arkitektoniska idealen från 1800-talets första hälft fram till 1920-talet. Intill huvudentrén i söder finns den enda gravplats som bevarar omgärdande järnstaket, med gravsten i diabas från 1908.

Kyrkogården omgärdas av en kallmurad bogårdsmur som även sträcker sig kring den gamla skoltomten som på 1970-talet var tänkt att inkorporeras i kyrkogården. Denna del avgränsas istället av en klippt blandhäck. Invid muren finns partiellt trädrader av

Söder om kyrkan dominerar högresta och påkostade gravvårdar från 1800-talets första hälft fram till 1920-talet.

lind och oxel samt enstaka äldre högresta lövträd. Ingångar finns i söder och sydost med grindar i svartmålat smide, av vilka den mindre i sydöst bär årtalet 1848.

Byggnader på kyrkogården

Utanför kyrkogården men på fastigheten ligger den gamla folkskolan som sedan 1973 fungerar som församlingshem. Byggnaden har på ett äldre fotografi sockelvåning i suterräng av fältsten, fasader klädda med locklistpanel och spåntäckt sadeltak. Idag är sockeln putsad och avfärgad i grått medan fasaderna är reveterade och avfärgade i vitt. Gavelröstena är klädda med brunmålad panel och taket avtäckt med sinuskorrugerad eternit. Intill församlingshemmet finns en mindre ekonomibygnad med ytskikt i samma utförande frånsett taket som är avtäckt med trapetskorrugerad plåt.

Kulturhistorisk karaktärisering för Nävlinge kyrkoanläggning

Kyrkbyn Nävlinge är belägen cirka 15 kilometer sydost om Hässleholm och en knapp kilometer norr om småorten Nävlinge. Kyrkomiljön präglas av det höglänta läget med vidsträckt utsikt över Nävlingeåsens skogsrika och småbrutna odlingslandskap. I söder finns bebyggelse i form av ett fåtal kvarliggande gårdar och gatehus. Närmast kyrkan ligger den gamla folkskolan vars äldsta delar är från 1834. Byggnaden fungerar sedan 1973 som församlingshem. Strax intill huserar Nävlinge hembygdsförening i en ryggåsstuga med anor från 1400- eller 1500-talet, där övernattningsbostad förr fanns för prästen i moderförsamlingen Vinslöv.

I Nävlinge uppfördes en romansk stenkyrka under 1100- eller 1200-talet med långhus samt lägre och smalare rakavslutat kor i öster. Senare under medeltiden, adderades ett vapenhus och kyrkorummet valvslogs. Den kraftiga befolkningsutvecklingen under 1700- och 1800-talen medförde att merparten av Skånes medeltida landsortskyrkor kom att byggas ut eller rivats till förmån för nybyggen. I Nävlinge inleddes utbyggnad efter ritningar av C.G. Brunius 1853 men avbröts efter att valven rasat in och det beslutades att en ny kyrka istället skulle uppföras. För de nya ritningarna ansvarade byggmästare S. Österberg och 1856 kunde den nya helgedomen, om än troligen med större delen av långhusets medeltida murverk bevarade, invigas.

Sedan uppförandet har kyrkan genomgått få förändringar, inte minst exteriört där gestaltningen trots Österbergs ritningar helt präglas av de medeltidsinspirerade ideal Brunius introducerade i den skånska kyrkorestaureringstraditionen. Det fullbreda låga tornet med trappstegsgavlar är liksom en kontrastverkan mellan vitkalkade fasader och dekorativa detaljer i rött tegel karaktäristiskt för Brunius arbeten som ännu utgör en betydande del av det skånska kyrkoreståndet.

Medan exteriören är utförd i enhetlig nyromanik är interiören gestaltad som en nyklassicistisk tunnvalvd salkyrka, där den mest framträdande årsringen utöver nybyggnadsperioden utgörs av de restaureringsarbeten som utfördes av arkitekt Leon Nilson och dennes son arkitekt Torsten Leon-Nilson 1955-63. Kyrkorummet karaktäriseras av en utpräglad, närmast avskalad enkelhet med vitkalkade osmyckade väggar och valv samt rött tegelgolv. Intrycket förstärks av Thure Thörns predikstol och altaruppsats i lågmäld modernism, där den senare accentueras av en för tidsperioden typiskt expressiv färgskala. Bland den fasta inredningen står ur kulturhistorisk synpunkt den medeltida dopfunten från 1100- eller 1200-talet ut i särklass. Den tillskrivs den så kallade Palmettgruppen och har med sin rikt huggna dekor synnerligen höga konsthistoriska värden och hantverksmässiga kvaliteter. Dopfunten har dessutom betydande kontinuitetsvärden för församlingens medlemmar som här har invigts i den kristna gemenskapen under åtta århundraden. Detsamma kan sägas om lillklockan som har ringt till gudstjänst i socknen sedan 1600-talet.

Nävlinge kyrkogård har lång tradition som begravningsplats, de äldsta delarna närmast kyrkan oavbruten sedan medeltiden. Idag präglas kvarteren kring kyrkan liksom merparten av den övriga kyrkogården av den omläggning som genomfördes 1961, där singeltäckta gravar med stenramar, järnstaket, kättingar och inramningshäckar ersattes av stora kvarter med enhetliga gräsmattor och fritt stående gravstenar. Norr om kyrkan fanns vid denna tid inga aktiva gravplatser eftersom området tidigare fungerat som fattigkyrkogård. Här är därför de rationella ideal som fick stort genomslag på svenska kyrkogårdar under 1960- och -70-talen allra tydligast, med låga vårdar ordnade utmed rygghäckar och gångar av kalkstensplattor. Kvarteren söder om kyrkan domineras istället helt av äldre högresta och påkostade gravvårdar med varierat formspråk som representerar de arkitektoniska idealen från 1800-talets första hälft fram till 1920-talet. Vårdarnas oregelbundna placering minner om den äldre kyrkogårdsstrukturen. Samma karaktär återkommer på större delen av utvidgningen från 1880, men här är de äldre gravstenarna uppblandade med yngre och lägre vårdar och de stora kvarteren indelas av rätvinkliga grusade gångsystem. Kyrkogårdens västra del som inte togs i bruk förrän på 1930-talet bevarar delvis sin ursprungliga karaktär med singeltäckta gravplatser omgärdade av stenramar och lägre och breda gravstenar.

Att tänka på vid förvaltningen av kyrkoanläggningen

- Uppgifterna om den medeltida kyrkan i Nävlinge är mycket knapphändiga. Det nuvarande långhusets murverk utgörs med stor sannolikhet av det medeltida långhuset och har höga byggnadsteknikhistoriska värden. Vid framtida restaureringsarbeten kan murverksundersökningar kasta nytt ljus över kyrkans äldsta historia.
- Nävlinge kyrka utgör exteriört en välbevarad representant för de medeltidsinspirerade kyrkobyggnadsideal C.G. Brunius introducerade i Skåne under 1800-talet. En viktig del i gestaltningen är samspelet mellan vitkalkade fasader och detaljer i

rött tegel. För att stärka helhetsbilden kan ett återställande av de numer vitputsade dörr- och fönsteromfattningarna övervägas vid kommande restaureringar.

- Kyrkorummet präglas utöver nybyggnadsperioden främst av restaureringen 1955–63. Dessa årsringar bör ges tolkningsföreträde vid eventuella förändringar.
- Kyrkogården bör förvaltas med fokus på att bevara de respektive delarnas karaktär. Särskilt högt bevarandevärde har grusade gravplatser, stenramar, järnstaket och äldre vårdar tillkomna före 1930-talet. Kyrkogårdsmur, trädrader, större barrväxter och äldre solitära lövträd har avgörande betydelse för upplevelsen av kyrkomiljön.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen.

Källor och litteratur

Nävlinge kyrka – Underhållsplan (2005-09-27), Ponnert Arkitekter AB, Degeberga/Lund.

Nävlinge kyrkogård – Vård- och underhållsplan (2020-02-03), Erika Martin Arkitekter AB, Höör.

Dahlberg, M och Sjöström, I [red.]. *Skåne – Landskapets kyrkor*, Stockholm: Riksantikvarieämbetets förlag, 2015.

Länsstyrelsen i Skåne. Kulturmiljöprogram. Hässleholms kommun: <https://www.lansstyrelsen.se/skane/besoksmal/kulturmiljoprogram/oversiktliga-beskrivningar/oversiktliga-kommunbeskrivningar/hassleholm.html>, hämtad 2021-03-09.

Riksantikvarieämbetet. Forndok: <https://app.raa.se/oppnadata/forndok/search?3>, hämtad 2022-02-01.

Riksantikvarieämbetet. Fornsök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>, hämtad 2022-02-01.

Platsbesök 2021-09-15.

Övriga uppgifter

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Henrik Nilsson, byggnadsantikvarie

Kvalitetsgranskning: Max Laserna, byggnadsantikvarie

Inventeringsdatum: 2021-09-15.

Fältinventering: Max Laserna, Henrik Nilsson

Foto (där inte annat anges): Max Laserna, Henrik Nilsson

Layout: Henrik Nilsson

Färdigställd: 2022-02-04.